

تأثیر آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر بروجرد

نسترن نقوی^۱، علی محمد رضایی^۲

۱- کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد ارسنجان

۲- دکترای روانشناسی، استادیار دانشگاه آزاد ارسنجان

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تأثیر آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر بروجرد می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر بروجرد تشکیل داد. گروه نمونه شامل ۶۰ نفر از دانش آموزان مقطع متوسطه دوم دخترانه فرزنانگان بود، که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و با جایگزینی تصادفی در گروه‌های آزمایش (۳۰ نفر) و گواه (۳۰ نفر) قرار گرفتند و به سوالات پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرمنس (۱۹۷۰) پاسخ دادند. برای گروه آزمایش جلسات آموزش هوش هیجانی اجرا شد. یافته‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS۲۴ مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی دانش آموزان انگیزه پیشرفت و بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیر معناداری داشت.

واژه‌های کلیدی: آموزش هوش هیجانی، فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت، پیشرفت تحصیلی

مقدمه

از جمله معیارهای اصلی کارایی نظام آموزش و پرورش هر کشور فعالیت تحصیلی دانش آموزان است. به طور کلی در جهان کنونی فعالیت تحصیلی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. جوامع پیشرفته و در حال پیشرفت تاکید زیادی بر عملکرد یا فعالیت، رقابت و پیروزی دارند. فعالیت تحصیلی به تمامی درگیری های دانش آموز در محیط مدرسه اشاره دارد که دربرگیرنده ی خودکارآمدی، تاثیرات هیجانی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش می باشد (نورمحمدیان، ۱۳۸۵).

دانش آموزان بر حسب موقعیت، نیازها، شایستگی های فردی و شخصیتی، اهداف متفاوتی از فعالیت تحصیلی دارند که به وسیله ی واسطه هایی مثل الگوی شناختی، عاطفی و رفتاری تعیین می شود. هم چنین عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی در فعالیت تحصیلی موثر است (زینلی پور و همکاران، ۱۳۸۸).

محققان توافق دارند که علاوه بر آموزش عوامل دیگری از جمله، محیط، مدرسه، خانواده و محیط اجتماعی که فرد در آن زندگی می کند و همچنین مشخصه های فردی مانند هوش، شخصیت، سن، همسالان و انگیزه در فعالیت تحصیلی او نقش مهمی را ایفا می کنند. کاموراجا و همکاران (۲۰۰۹) و بوساتو و همکاران (۲۰۰۰) دریافتند که پیشرفت تحصیلی تنها پیامد هوش و امکانات آموزشی موجود در محیط نیست بلکه جنبه های روان شناختی، همانند ابعاد شخصیتی و سبکهای یادگیری نقش مهم تری را دارند.

یکی دیگر از اهدافی که در فرایند تعلیم و تربیت دانش آموزان حائز اهمیت است و باعث بهبود عملکرد و فعالیت تحصیلی آنها می شود، افزایش انگیزه پیشرفت در فراگیران است. انگیزه پیشرفت عبارت است از گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارهای تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخوردار از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است (Vestland & Arch, ۲۰۰۱). مک کلند نیز نیاز و انگیزه پیشرفت را نتیجه تعارض هیجانی بین امید به موفقیت و میل به دوری و گریز از شکست می داند. اینکه امید به موفقیت از سویی به هیجانات و عقاید مثبت پیرامون موفقیت وابسته است و از سوی دیگر ترس از شکست به هیجانات منفی و اینکه موقعیت، پیشرفت دور از دسترس و خارج از توان او می باشد، مرتبط است (Austin et al, ۲۰۰۹).

انگیزش پیشرفت به عنوان عامل مهمی در پیشرفت تحصیلی شناخته شده است که شواهد بسیاری پیرامون اثر گذاری آن بر عملکرد کلاسی وجود دارد (بیابانگرد، ۱۳۸۴). انگیزش پیشرفت، میل یا اشتیاق فرد برای کسب موفقیت در موقعیت های است که موفقیت در آنها به کوشش و توانایی فرد وابسته است. افراد دارای سطح انگیزش پیشرفت بالا برای حل مشکلات و رسیدن به موفقیت بسیار کوشا هستند. این افراد حتی پس از آنکه شکست می خورند دست از تلاش بر نمی دارند و تا رسیدن به موفقیت به کوشش ادامه می دهند (سیف، ۱۳۸۸).

همچنین یکی از مسایل مهم در آموزش و پرورش، مساله پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد. پژوهشگران تلاش کرده اند تا عواملی که عملکرد یادگیرندگان را بهبود و ارتقا می دهند، شناسایی نمایند (هوشمندان مقدم فرد و همکاران، ۱۳۹۵). پیشرفت تحصیلی را می توان مقایسه ی عملکرد افراد یادگیرنده با هدف های آموزشی از پیش

مشخص شده، تعریف کرد تا مشخص شود که فعالیت های آموزشی فراگیران برای یادگیری، چه میزان توانسته اند به هدف های آموزشی منتهی شوند (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۵).

هر نظام آموزشی به دنبال شناسایی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی، فراگیران در جهت رشد و تعالی اهداف مورد نظر و راهکارهایی برای رسیدن به آنها است (Asarta & Schmith, 2017). پیشرفت تحصیلی به معنای توانایی اثبات موفقیت تحصیلی در اکتساب پیامدی است که برای آن طرح ریزی و برنامه ریزی شده است و بر جنبه های مهمی از زندگی افراد، مثل ارتقاء به مقاطع تحصیلی بالاتر، کسب شغل بهتر، جایگاه اجتماعی مناسبتر، رضایت خاطر بیشتر و غیره تاثیر می گذارد (Brain et al, ۲۰۱۴). پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن همواره، مورد توجه روانشناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بوده و طی سالهای اخیر آنان درصدد شناسایی متغیرهایی هستند که با کمک آنها بتوانند پیشرفت تحصیلی را ارتقاء ببخشند (عاشوری، ۱۳۹۳).

اینجین- دمیر (۲۰۰۹) بیان کرد که پیشرفت تحصیلی به همان اندازه آموزش رسمی، محصول خانواده، جامعه و تعامل همسالان است. پیشرفت تحصیلی در حوزه آموزش بسیار مهم است. زیرا توانایی دانش آموز را در رابطه با محتوای آموزشی مشخص می کند. در واقع پیشرفت تحصیلی با تمرکز بر محتوای آموزشی در بین دانش آموزان رقابت ایجاد می کند و برای کسب موفقیت در مدرسه و زندگی حرفه ای فرد حائز اهمیت است. پیشرفت تحصیلی یک دانش آموز نشانگر میزان موفقیت اوست و در آموزش از نقشی محوری برخوردار است (لطفی عظیمی و همکاران، ۱۳۹۶).

مطابق نظر پژوهشگران حوزه های مختلف تربیتی از میان عواملی که می تواند تاثیر بسزایی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته باشد، مفهوم هوش است. هوش یکی از وجوه قابل توجه در سازش یافتگی افراد با محیط و همچنین به عنوان یکی از عوامل تفاوت های فردی به شمار می رود. برخی از صاحب نظران هوش را به عنوان ماهیتی واحد و برخی آن را واجد مؤلفه های مختلف می دانند. مفاهیمی چون «هوش اجتماعی» «هوش بین فردی» و «هوش هیجانی»، به عنوان مؤلفه های مؤثر بر پیشرفت تحصیلی، در حال حاضر ذهن پژوهشگران متعددی را به خود مشغول کرده است (ثمری و طهماسبی، ۱۳۹۵). اولین بار مفهوم هوش هیجانی در سال (۱۹۴۰) مطرح شد و پس از آن سالووی و همکاران در سال (۱۹۹۰) برای نخستین بار مفهوم هوش هیجانی را به صورت کلی بیان کردند (سلطانی فر، ۱۳۸۶).

هوش هیجانی عبارت است از توانایی کنترل احساسات خود و دیگران، جداسازی این احساسات، جهت دهی به رفتار و تفکرهای شخصی بر پایه ی اطلاعات و تنظیم رفتار فردی و بین فردی. از این رو، انتظار می رود افرادی که هوش هیجانی بالاتری دارند، به موفقیت های بیشتری نیز نایل شوند (مردی و همکاران، ۱۳۹۵).

هوش هیجانی بالا می تواند دورنمای خوبی از موفقیت ها و پیشرفت افراد ترسیم کند ولی نمی تواند به عنوان مقیاسی جهت سنجش موقعیت افراد مورد استفاده قرار گیرد. افرادی که هوش هیجانی بالاتری دارند مهارت های اجتماعی بهتر و روابط پایدارتری برقرار کرده و در برخورد با مشکلات بهتر عمل می کنند (ثمری و طهماسبی، ۱۳۸۹).

بنابراین هوش هیجانی می تواند تبیین کننده ی موفقیت فرد در مراحل مختلف زندگی اش باشد. هوش هیجانی، قابلیت انعطاف داشته و افراد با تمرین و تمرکز بر مهارت های هیجانی و تمرکز ذهن بر رفتارها و هیجانهای خود می توانند آن را بهبود بخشند (آذرنیوش، ۱۳۹۵).

آموزش هوش هیجانی به دانش آموزان می تواند توانایی آنها را در تنظیم و ابراز هیجانان تقویت کند (چینی پرداز و همکاران، ۱۳۸۹). تحقیقات مردی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که بین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان همبستگی معنادار وجود دارد.

یافته های پژوهش آذرنیوش (۱۳۹۵) با هدف بررسی نقش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی نشان داد که همبستگی هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مقطع ابتدایی مثبت و معنی دار است.

همچنین تام و همکاران در سال (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان اهمیت هوش هیجانی در انگیزش یادگیری و پیشرفت تحصیلی بر روی ۷۳۷ دانش آموز ابتدایی در هنگ کنگ انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که با افزایش سطح هوش هیجانی دانش آموزان، انگیزه یادگیری آنها افزایش می یابد و در نهایت پیشرفت تحصیلی آنها بهبود می یابد.

پارکر و همکاران نیز به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی و موفقیت های فراگیران پرداختند و به این نتیجه رسیدند که میزان موفقیت تحصیلی به میزان زیادی، به هوش هیجانی افراد بستگی دارد و هوش هیجانی در فرآیند رقابت برای دستیابی افراد به مقاطع تحصیلی بالاتر می تواند تعیین کننده باشد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۱).

مطابق مطالب ذکر شده، بررسی رابطه هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی دغدغه ای است که در کشورهای مختلف به آن پرداخته شده است و با توجه به قابلیت ارتقا و تقویت هوش هیجانی، چنین دغدغه ای کاملاً منطقی به نظر می رسد، بنابراین با توجه به اثربخشی آموزش هوش هیجانی در موفقیت تحصیلی و محدودیت پژوهش در دانش آموزان مقطع متوسطه در ایران، پژوهش حاضر به دنبال بررسی تأثیر آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی می باشد.

فرضیه های پژوهش حاضر عبارتند از: ۱- آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی دانش آموزان موثر است، ۲- آموزش هوش هیجانی بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان موثر است و ۳- آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر است.

روش

این پژوهش از نظر هدف، از نوع کاربردی و از منظر گردآوری داده ها، روش نیمه آزمایشی و از نوع پیش آزمون، پس آزمون همراه با گروه گواه و آزمایش است. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دبیرستان های دخترانه مقطع متوسطه دوم شهر بروجرد می باشند، که از میان آنها به روش نمونه گیری در دسترس تعداد ۶۰ نفر از دانش آموزان دبیرستان دخترانه فرزنانگان به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند و به صورت تصادفی ۳۰ نفر در گروه گواه و ۳۰ نفر در گروه آزمایش قرار گرفتند. در این مرحله پرسشنامه های پژوهش بر روی آنها اجرا شد. سپس افراد گروه آزمایش طی ۸

جلسه ۹۰ دقیقه ای مداخله آموزش هوش هیجانی را دریافت نمودند. بعد از اتمام جلسات درمان مجدداً پرسشنامه های پژوهش جهت بررسی پس آزمون به روی آنها اجرا شد و پس از جمع آوری پرسشنامه ها، یافته ها با استفاده از آماره های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آماره های استنباطی (تحلیل کوواریانس) استفاده شد. همچنین تجزیه و تحلیل داده ها از طریق نرم افزار Spss24 انجام گرفت.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات یک روش میدانی و اسنادی خواهد بود. به این ترتیب که در گردآوری اطلاعات مربوط به هر یک از آزمودنی ها از روش میدانی و در مطالعه منابع مربوط به موضوع تحقیق از روش کتابخانه ای و اسنادی استفاده شد.

همچنین در این پژوهش از سه پرسشنامه برای اندازه گیری متغیرهای مورد مطالعه استفاده شده است که به ترتیب عبارتند از:

۱. پرسشنامه اطلاعات شخصی

پرسشنامه اطلاعات شخصی شامل سن، جنس، کلاس، مقطع، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر می باشد.

۲. پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرمنس^۱ (۱۹۷۰)

هرمنس (۱۹۷۰) مقیاس اولیه را شامل ۹۲ ماده تهیه کرد و پس از تحلیل خوشه ای به صورت ۲۹ جمله ناقص و تکمیل کردنی در آورد. هرمنس (۱۹۷۰) ضرایب همبستگی هر ماده را با نمره کل انگیزه پیشرفت محاسبه کرد و آزمون را دارای اعتبار دانست. ضرایب همبستگی در دامنه ای بین ۰/۳۰ الی ۰/۵۷ بود. این مقیاس در ایران مورد استفاده پژوهشگران متعددی قرار گرفته است. هومن و عسگری (۱۳۷۹) مقیاس را در نمونه ای مشتمل بر ۱۰ نفر دانش آموز دبیرستانی به کار بردند. آنها علاوه بر ۲۹ ماده پرسشنامه ابتدا ۱۱ ماده به آن اضافه کردند. ضریب آلفا برای ۴۰ ماده برابر ۰/۸۷ گزارش کردند. طالب پور و همکاران (۱۳۸۱) ضریب آلفا را برای ۲۹ ماده برابر با ۰/۷۴ به دست آورد، لوسانی (۱۳۸۱) در پژوهش با دانشجویان ابتدا ضریب آلفا برای ۲۹ ماده برابر با ۰/۷۱ بدست آورد، اما محاسبه آلفا در صورت حذف ماده نشان داد که سه ماده مقیاس مناسب نیست. در تحلیل های بعدی با محاسبه ضریب همبستگی هر ماده با نمره کل مقیاس مشخص شد که از ۲۶ ماده باقی مانده، ۳ ماده دیگر همبستگی های با نمره کل مقیاس دارند، لذا پس از حذف این سه ماده برای ۲۳ ماده مقیاس $r = 0/30$ به نسبت ضعیف به دست آمد. در اینجا براساس نتایج پژوهش قبلی از ضریب آلفا محاسبه و مجدداً " ضریب برابر با ۷۸ مقیاس ۲۳ ماده برای اندازه گیری انگیزه پیشرفت دانش آموزان استفاده

¹ Hermans

شد و ضریب آلفا برای ۴۱۲ نفر دانش آموز ۲۳ ماده برابر با ۷۹/۰ به دست آمد که ضریب بالا و از هماهنگی با ضریب قبلی برای نمونه دانشجویان برخوردار است.

۳. فعالیت تحصیلی

از نمره مستمر دانش آموزان در فعالیت های فرهنگی در مدرسه استفاده شده است.

۴. پیشرفت تحصیلی

از معدل دانش آموزان برای پیشرفت تحصیلی استفاده شده است.

۵. جلسات آموزش هوش هیجانی

پروتکل آموزش هوش هیجانی استفاده شده در پژوهش حاضر، اقتباس از الگوی هوش هیجانی بار - آن بود، که در ۸ جلسه ۹۰ دقیقه ای اجرا شد و به شرح زیر است:

جلسه اول: توضیحات کلی در مورد هوش هیجانی و ایجاد انگیزه در دانش آموزان (فواید افزایش هوش

هیجانی

جلسه دوم: توضیح شناسایی حالات هیجانی دیگران از روی حالات چهره، صدا، حالات بدن و حرکات

فیزیکی

جلسه سوم: توضیح عواقب هیجانها و اهمیت نگاه کردن از دید دیگران

-درک علل هیجانها: اینکه چرا چنین احساسی در من یا دیگران وجود دارد؟

جلسه چهارم: توضیح درک کلی طرز کار هیجانها

جلسه پنجم: تنظیم هیجانهای خود «اختصاص

-فواید تنظیم هیجان های خود

-کنترل سطوح برانگیختگی برای به حداکثر رساندن عملکرد

جلسه ششم: تنظیم هیجان های دیگران

-کاهش هیجان های منفی در دیگران

-افزایش هیجان های مثبت در دیگران

-افزایش علاقه به تلاش و حل مشکلات در دیگران

جلسه هفتم: طرز استفاده از هیجانها برای تقویت کارایی

-استفاده از هیجانها برای تاثیر گذاری در دیگران

-استفاده از هیجانها برای بهتر کنترل کردن تعارضها

جلسه هشتم: مرور استفاده از هیجانها برای تاثیر گذاری در دیگران و بهتر کنترل کردن تعارض ها و اجرای پس آزمون

یافته ها

در پژوهش حاضر داده های جمع آوری شده در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته های توصیفی نشان داد که میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی، انگیزش پیشرفت و فعالیت تحصیلی در گروه آزمایش در پس آزمون افزایش داشته است. این بدین معنی است که مداخله آموزش هوش هیجانی باعث افزایش نمرات پیشرفت تحصیلی، انگیزش پیشرفت و فعالیت تحصیلی شده است. همچنین نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در جدول ۱ نشان داد باقیمانده ها برای متغیر پیشرفت تحصیلی $p=0/20$ ، انگیزش پیشرفت $p=0/19$ و فعالیت تحصیلی $p=0/14$ نرمال است.

جدول ۱: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در دو گروه

کولموگروف-اسمیرنوف

متغیر	آماره	سطح معنی داری
فعالیت تحصیلی	0/13	0/14
انگیزش پیشرفت	0/14	0/20
پیشرفت تحصیلی	0/13	0/21

همچنین به منظور بررسی آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزش پیشرفت و فعالیت تحصیلی از آزمون تحلیل کواریانس چند متغیری استفاده شد. در این تحلیل، نمرات پس آزمون به عنوان متغیرهای وابسته، متغیر گروه (با دو سطح) به عنوان متغیر مستقل و نمرات پیش آزمون به عنوان متغیرهای همپراش وارد معادله تحلیل کواریانس شدند. در این قسمت گزارش تحلیل استنباطی داده ها به تفکیک فرضیه های پژوهشی ارائه میشود.

فرضیه اول: آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی دانش آموزان موثر است.

جدول ۲: خلاصه تحلیل کوواریانس یک طرفه برای اثرهای آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی

SIG	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات
۰/۰۰	۱۴۱/۲۳	۳۳۰/۳۷	۱	۳۳۰/۳۷	همپراش
۰/۰۲	۵/۱۴	۱۱/۶۶	۱	۱۱/۶۶	فعالیت تحصیلی
۰/۰۰	۲۱/۶۰	۴۹/۰۱	۱	۴۹/۰۱	گروه
		۲/۲۶	۵۷	۱۲۹/۳۰	خطا

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد آموزش هوش هیجانی موجب افزایش فعالیت تحصیلی در پس آزمون گروه آزمایش شده است. به عبارتی نتایج بیان می‌کند که با حذف اثرهای نمره های پیش آزمون به عنوان متغیر همپراش، اثر اصلی آموزش هوش هیجانی بر پس آزمون فعالیت تحصیلی معنادار است و آموزش هوش هیجانی در گروه آزمایش باعث افزایش فعالیت تحصیلی شده است. همچنین بین دو گروه نیز تفاوت معناداری وجود داشت بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است.

فرضیه دوم: آموزش هوش هیجانی بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان موثر است.

جدول ۳: خلاصه تحلیل کوواریانس یک طرفه برای اثرهای آموزش هوش هیجانی بر انگیزه پیشرفت

SIG	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات
۰/۰۰	۱۳۳/۷۹	۳۸۱/۶۵	۱	۳۸۱/۶۵	همپراش
۰/۰۵	۳/۸۸	۱۱/۰۶	۱	۱۱/۰۶	انگیزش پیشرفت
۰/۰۰	۳۱/۶۷	۹۰/۳۶	۱	۹۰/۳۶	گروه
		۲/۸۵	۵۷	۱۶۲/۵۹	خطا

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد آموزش هوش هیجانی موجب افزایش انگیزه پیشرفت در پس آزمون گروه آزمایش شده است. به عبارتی نتایج بیان می‌کند که با حذف اثرهای نمره های پیش آزمون به عنوان متغیر همپراش، اثر اصلی آموزش هوش هیجانی بر پس آزمون انگیزه پیشرفت معنادار است و آموزش هوش هیجانی در گروه آزمایش باعث افزایش انگیزه پیشرفت شده است. همچنین بین دو گروه نیز تفاوت معناداری وجود داشت بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است.

فرضیه سوم: آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر است.

جدول ۴: خلاصه تحلیل کوواریانس یک طرفه برای اثرهای آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی

SIG	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات
۰/۰۰	۹۱/۴۶	۵۸۴/۸۵	۱	۵۸۴/۸۵	همپراش
۰/۰۲	۴/۰۴	۲۵۸/۷۱	۱	۲۵۸/۷۱	پیشرفت تحصیلی
۰/۰۰	۷۴/۴۰	۴۷۵/۵۴	۱	۴۷۵/۵۴	گروه
		۶۳/۲۹	۵۷	۳۶۴/۷۸	خطا

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد آموزش هوش هیجانی موجب افزایش پیشرفت تحصیلی در پس آزمون گروه آزمایش شده است. به عبارتی نتایج بیان می‌کند که با حذف اثرهای نمره های پیش آزمون به عنوان متغیر همپراش، اثر اصلی آموزش هوش هیجانی بر پس آزمون پیشرفت تحصیلی معنادار است و آموزش هوش هیجانی در گروه آزمایش باعث افزایش پیشرفت تحصیلی شده است. همچنین بین دو گروه نیز تفاوت معناداری وجود داشت بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش تأثیر آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر بروجرد می‌باشند. در این قسمت، ضمن معرفی مجدد فرضیه‌ها نتایج آنها توضیح و دلایل تایید و عدم تایید فرضیه‌ها بررسی و تبیین و تفسیر آنها نیز مورد بحث قرار می‌گیرد

فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه آموزش هوش هیجانی بر فعالیت تحصیلی دانش‌آموزان موثر است، تأیید شد. بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است. که با پژوهش‌های آذرنیوش (۱۳۹۵)، مردی و همکاران (۱۳۹۵)، ثمری و طهماسبی (۱۳۸۹)، سلطانی فر و همکاران (۱۳۸۶)، لواسانی و همکاران (۱۳۸۵) و همچنین تام و همکاران (۲۰۲۰) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که هوش یکی از خصوصیات مهم فردی است که در برگیرنده تفاوت‌های فردی بین افراد بوده و به عنوان یکی از عوامل موفقیت فرد در زندگی محسوب می‌شود (اربابی سارجو و همکاران، ۲۰۱۳). نظریه پردازان هوش هیجانی با دلایل زیستی و روانی، هوش هیجانی را از هوش شناختی تفکیک کرده‌اند. آموزش هوش هیجانی می‌تواند فعالیت تحصیلی دانش‌آموزان را بالا برده و باعث پیشرفت دانش‌آموزان گردد به طور کلی در مدارس این نوع از هوش مفهوم وسیعی پیدا نکرده است و همه معلمان از هوش عمومی برای بالا بردن پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان استفاده می‌کنند. دانش‌آموزانی که هوش هیجانی بالایی دارند، فعالیت تحصیلی برجسته‌ای از خود نشان می‌دهند. آنها ادراک همدردی بالا و مهارت‌های اجتماعی اثربخشی از خود به نمایش می‌گذارند. همچنین مهارت‌های هیجانی و اجتماعی با

موفقیت در حوزه های زیادی از زندگی شامل یادگیری دانش آموزان، کیفیت روابط و فعالیت تحصیلی رابطه دارد (Dolark et al, ۲۰۱۱).

فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه آموزش هوش هیجانی بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان موثر است، تأیید شد. بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است. که با پژوهش های تراتوین و همکاران (۲۰۰۲)، بخشایش (۱۳۹۱)، طالب پور و همکاران (۱۳۸۱) همسو می باشد.

در تبیین این یافته می توان گفت که بسیاری از مشکلات دانش آموزان تنها به دلیل ناتوانی های ذهنی و هوشی نیست، بلکه یکی از دلایل اصلی آن نداشتن انگیزه پیشرفت است، که همان باورها و شناخت های فرد است که تعیین می کند او می تواند به طور موفقیت آمیز عملی را انجام دهد یا در انجام آن ناتوان است. برخی از دانش آموزان یاد گرفته اند که خودشان را در انجام تکالیف درسی ناتوان ببینند یا کار خود را برای زندگی و تحصیل ناچیز ارزیابی کنند. لذا این افراد مطالب درسی را کمتر با زندگی آینده خود مرتبط می بینند، به توانایی های خود کمتر اعتماد می کنند و هنگام رو به رو شدن با مشکلات، تلاش کمتری از خود بروز می دهند و کارآمدی و باروری شان کاهش می یابد (Parker et al, 2004). بنابراین با بالا بردن میزان انگیزه پیشرفت در دانش آموزان از طریق آموزش هوش هیجانی می توان باعث افزایش انگیزه پیشرفت و به دنبال آن موفقیت تحصیلی آنها شد.

همچنین این مسأله که پیشرفت به طور وسیعی با هوش کلی مرتبط بوده است و حدود بیست و پنج درصد از تغییرات پیشرفت کلاسی از طریق هوش قابل پیش بینی است پذیرفته شده می باشد. اما به سایر مفاهیم چون انگیزش و ارزش بالای آن در زمینه های آموزشی که در کنار هوش نقش مهمی در تبیین پیشرفت تحصیلی دارد، توجه چندانی نشده است (Austin et al, ۲۰۰۹، نقل از غفاری و ارفع بلوچی، ۱۳۹۰).

همچنین فرضیه سوم پژوهش مبنی بر اینکه آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر است، تأیید شد. بدین صورت که تغییرات متغیر وابسته فقط در گروه آزمایشی گزارش شد که این نتیجه حاکی از آموزش هوش هیجانی است. که با پژوهش های پارکر و همکاران (۲۰۱۲)، اوستین (۲۰۰۵)، پترایدز و همکاران (۲۰۰۴)، پارکر و همکاران (۲۰۰۴)، کوپر و همکاران (۱۹۹۹)، نیکنام (۱۳۹۳)، دهشیری (۱۳۹۲)، عظیمی و همکاران (۱۳۹۴)، میرشکاری (۱۳۹۴)، داودی (۱۳۹۲)، جهرمی و همکاران (۱۳۸۷) همسو می باشد.

در تبیین این یافته می توان گفت که در نظر گرفتن عواملی که منجر به پیشرفت تحصیلی می شوند و جلوی افت تحصیلی را می گیرند بسیار مهم است. بچه های دارای مهارت های هیجانی بالاتر، بهتر قادرند روی مسائل تمرکز کرده و از مهارت حل مسئله استفاده کنند قابلیتی که توانایی های هیجانی آن ها را بالاتر می برد (سلطانی فر، ۲۰۰۷). مطالعه رابطه بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی کاملاً چالشی بوده و مطالعات انجام شده در این رابطه متضاد هستند.

پارکر و همکاران (۲۰۰۶) میزان ترک تحصیل را در دانش آموزان مورد مطالعه قرار دادند و مشاهده کردند که ادامه تحصیل به شکلی معنادار با میزان بالای شایستگی هیجانی و اجتماعی دانش آموزان در ارتباط است. برخورداری از هوش هیجانی بالا پیامدهای تحصیلی و اجتماعی مثبتی را در دانش آموزان پیش بینی می کند. برنامه های پیشگیری مبتنی بر

یادگیری هیجانی و اجتماعی توانسته است منجر به تغییرات ارزشمند و مثبت در سطح مدارس گردد (حدادی کوهسار، ۱۳۸۳). بنابراین پژوهش‌های زیادی به تأثیر آموزش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی پرداخته اند که این فرضیه را تایید می‌کنند. پژوهش حاضر دو محدودیت داشت، اول اینکه در این پژوهش به منظور زمینه یابی از پرسشنامه استفاده گردید، در نتیجه ممکن است برخی از افراد از ارائه پاسخ واقعی خودداری کرده و پاسخ غیر واقعی داده باشند و همچنین از آنجا که این پژوهش در نمونه‌ی اندکی انجام گرفت، باید در تعمیم نتایج با احتیاط برخورد کرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آتی علاوه بر پرسشنامه از روش‌های ارزیابی دیگر مثل مصاحبه هم استفاده شود و همچنین برای جامعیت تعمیم نتایج تحقیق، این پژوهش در بین دانش‌آموزان شهرهای دیگر نیز انجام شود.

منابع فارسی و لاتین

- آذرنیوش، ن. (۱۳۹۵). بررسی نقش هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی و عملکرد دانش آموزان دوره ابتدایی، دومین کنگره بین المللی توانمند سازی جامعه در حوزه علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- ثمری، آ؛ طهماسبی، م. (۱۳۸۰). رابطه بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی. مجله سلامت روان؛ ۹ (۳۵): ۱۲۸-۱۲۱.
- چینی پرداز، ز؛ غفوریان، م؛ پاسالار، پ، کشاورز، آ. (۱۳۸۹). ارتباط بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. مجله توسعه آموزش و پرورش؛ ۸ (۲): ۱۷۲-۱۶۷.
- زینلی پور، ح؛ زارعی، ا و زندی نیا، ز. (1388). خودکارآمدی عمومی و تحصیلی دانش آموزان و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی. مطالعات روان شناسی تربیتی، شماره نهم.
- صالحی، ش؛ طالقانی، ف؛ افق، پ؛ متولی، م. (۱۳۹۱). رابطه بین موفقیت تحصیلی و هوش هیجانی در دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله پزشکی پزشکی ایران؛ ۱۶ (۱): ۶۳۷-۶۲۹.
- سلطانی فر، آ. (۱۳۸۶). هوش هیجانی. مجله سلامت روان؛ ۹ (۳۵): ۸۳-۹۴.
- عاشوری، ج. (۱۳۹۳). ارتباط خودکارآمدی، تفکر انتقادی، سبک های تفکر و هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری، مجله علمی دانشکده پرستاری و مامایی همدان، ۲۲ (۳)، ص ۱۵-۲۳.
- غفاری، ا، وارفع بلوچی، ف. (۱۳۹۰). بررسی رابطه انگیزش پیشرفت، خودپنداره تحصیلی و اضطراب امتحان در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد. پژوهش های روان شناسی بالینی و مشاوره، ۱۳۶، ۲-۱۲۱.
- لواسانی، م. (۱۳۸۱). بررسی رابطه متغیرهای فردی با میزان اضطراب رایانه دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه تهران. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، ۳۲. ۱۳۳-۱۰۹، (۲).
- قاسمی، ب؛ عابدینی، ص؛ عابدینی، م. (۱۳۹۵). بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی با پیشرفت تحصیلی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه اول آموزش و پرورش ناحیه دو بندرعباس.
- لطفی عظیمی، ا؛ درتاج، ف؛ افروز، غ؛ نعمت طاووسی، م. (۱۳۹۶). پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان براساس خودپنداشت تحصیلی و مسند مهارگری، مجله روانشناسی مدرسه، ۶ (۳)، ۱۰۱-۱۱۴.
- مردی، ح؛ اصغرنژادفرید، ع؛ اصفهانی خالقی، آ. (۱۳۹۵)، پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان براساس هوش هیجانی و کمرویی، سومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران.
- نورمحمدیان، م. (۱۳۸۵). بررسی رابطه عملکرد تحصیلی و بهداشت روانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر کرمان . پایان نامه کارشناسی ارشد . چاپ نشده دانشگاه شهید باهنر. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. گروه علوم تربیتی .
- هوشمندان مقدم فرد، ز، و شمس، ع. (۱۳۹۵). رابطه خلاقیت و سبک یادگیری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان کارشناسی کشاورزی دانشگاه زنجان. پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، (۳۶)، ۶۳-۳۰.
- Asarta, C. J., & Schmidt, J. R. (2017). Comparing student performance in blended and traditional courses: Does prior academic achievement matter? *The Internet and Higher Education*, 32(1): 29-38.

- EJ, Saklofske DH, Egan V. (2005). Personality, well-being and health correlates of trait emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*; 38:547-558.
- Brian, M., Galla, J., Wood, E. T., Kim Har, A. W., & Chiu David, A. (2014). A longitudinal multilevel model analysis of the within-person and between-person effect of effortful engagement and academic self-efficacy on academic performance. *Journal of School Psychology*, 24:123-130.
- Busato, V. V., Prins, F. J., Elshout, J. J., & Hamaker, C. (2000). Intellectual ability, learning style, personality, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education. *Personality and Individual Differences*, 29, 1057–1068.
- Engin-Demir, C. (2009). Factors influencing the academic achievement of the Turkish urban poor. *International Journal of Educational Development*, 29 (1),17–29.
- Gumora , G. , & Arsenio , F. (2002) ."Emotionality , emotion regulation , and school performance in middle school children" . *Journal of School Psychology* , 40 (5) , 395_413 .
- Komararaja, M., Karau, S. J., Schmeck, R. R. (2009). Role of the big five personality traits in predicting collage student's academic motivation and achievement, *Learning and Individual Differences*. 19, 47-52.
- Parker, J. D. A., Summerfeldt, L. J., Hogan, M. J., & Mageski, S. A. (2006). Emotional intelligence and academic success: Examining the transition from high school to University. *Journal of Personality from high school to university. Journal of Personality and Individual Differences*, 36, 163-172.
- Tam, H.-L., Kwok, S.Y.C.L., Hui, A.N.N., Chan, D.K.-Y., Leung, C., Leung, J., Lo, H., Lai, S. (2020). The significance of emotional intelligence to students' learning motivation and academic achievement: A study in Hong Kong with a Confucian heritage Children and Youth Services Review, Volume 121.

The Effect of Emotional Intelligence Education on Academic Achievement, Achievement Motivation and Academic Achievement in Borujerd Girls' High School Students

Abstaract

The purpose of this study was to influence the emotional intelligence training on academic activity, the motivation of the progress and academic achievement of high school students in Boroujerd. The statistical population of this study was for all students of secondary secondary school in Boroujerd. The sample group consisted of 60 second-highest secondary school students in Persian-fashion, which were selected using available sampling method and was randomly assigned to experimental groups (30) and control (30) and the questions of the Meromon's progress questionnaire (1970), academic activity and academic achievement. For the experimental group, emotional intelligence matches was performed. The findings of the research were evaluated using SPSS24 software. The results showed that emotional intelligence education on students 'academic activity was significantly impact on students' progress and education.

Key words: Emotional intelligence education, academic activity, motivation for progress and academic achievement